

Socialdepartementets dnr
S2008/7126/ST

Synpunkter på LSS-kommitténs slutbetänkande Möjlighet att leva som andra – Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning (SOU 2008:77)

Inledning

Brukarstödcentra Västerbotten vill i och med detta dokument lämna synpunkter på LSS-kommitténs slutbetänkande Möjlighet att leva som andra, SOU 2008:77. Vi har valt att framförallt koncentrera oss på de förslag om förändringar som föreslås kring den personliga assistansen, eftersom det är de förslag som medför de största negativa konsekvenserna.

Brukarstödcentra Västerbotten har arbetat med individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning under flera års tid och samlat på sig en bred kompetens inom bland annat LSS området. Under utredningens gång har många personer som är beroende av lagens insatser kontaktat Brukarstödcentra Västerbotten och oroat sig för vad som är på gång att hända och hur den kommer att påverka deras vardag. Kommittén har i olika sammanhang försäkrat att det inte kommer att handla om några stora försämringar av LSS.

Vid en genomgång av förändringarna som föreslås så går det inte att blunda för det faktum att några av dessa kommer att påverka ett stort antal personer negativt. Förslaget vi reagerar starkast mot är gränsen på 20 tim/vecka grundläggande behov för att ha rätt till personlig assistans. Brukarstödcentra Västerbotten anser att gränsen utestänger allt för många med ett stort behov av hjälp med grundläggande behov och övriga behov från möjligheten att erhålla personlig assistans. Även om man har färre timmar grundläggande behov kan hjälpbehovet vara av sådan karaktär att personlig assistans är nödvändig för att vardagen ska fungera.

Man kommer inte heller ifrån dubbla utredningar som anges i betänkandet. I alla de fall då det inte är självklart att den enskilde uppfyller kraven för personlig assistans kvarstår samma risk för dubbel handläggning som med nuvarande lagstiftning. Skillnaden är bara att gränsdragningssvårigheterna kommer att vara mellan assistans från försäkringskassan i förhållande till övriga insatser från kommunen. Att

Brukarstödcentra Västerbotten
Kungsgatan 97, Gårdshuset
903 31 Umeå

www.brukarstod.nu
sophie@brukarstod.nu
maria@brukarstod.nu

Telefon och fax
Tfn: 090 – 10 00 60
090 – 10 00 61
Fax: 090-12 85 64
Org.nr: 802000-6352

försäkringskassan tar över hela ansvaret för personlig assistans och att LASS upphör och inarbetas i LSS har vi inget emot.

Det finns många positiva effekter med den nya LSS insatsen personlig service med boendestöd. Framförallt för personer som tillhör personkretsen, bor i ordinärt boende och tidigare enbart varit hänvisade till insatser enligt socialtjänstlagen. De 3000 personer, antagligen fler när försäkringskassan gjort sina omprövningar, som enligt förslaget förlorar sin personliga assistans kommer emellertid också att vara hänvisade till denna insats. Dessa personer har haft friheten att bestämma över sina liv och hur man vill leva det. Vardagliga saker som när man ska kliva upp på morgonen, när man ska äta, duscha, arbeta, studera, sova, besöka vänner mm. Dessutom handlar det om en grupp på ca 10 000 personer som tidigare haft ledsargarservice enligt LSS. Sammantaget beräknar man att drygt 20 000 personer kan komma att ha personlig service med boendestöd om förslagen införs.

Förslaget att den nya insatsen ska ersätta personlig assistans/ledsargarservice och vilka konsekvenser det får i praktiken för enskilda är inte tillräckligt utrett. Det är i huvudsak ekonomiska konsekvenser och statistik som analyseras i betänkandet. Utifrån den nuvarande skrivningen i förslaget är det enkelt att se att den nya insatsen begränsar personer till sin bostad mer än tidigare. Risken finns att man inte kan arbeta, studera eller genomföra andra aktiviteter utanför bostadens väggar. Detta synsätt motsvarar inte målsättningen med LSS eller dagens handikappolitiska mål om delaktighet och jämlikhet utan är mer än återgång till insatser som vi hade förr i tiden. Dessa var inte tillräckliga då och är inte heller tillräckliga idag.

Den största tyngdpunkten i utredningen ligger på behovet av att dämpa kostnadsökningen för den personliga assistansen. I tidigare utredningar har det betonats att ekonomiska aspekter aldrig får påverka rätten till insatser enligt LSS och förståelsen för svårigheter för enskilda att tillvarata sina rättigheter i kontakter med myndigheter har varit stor. Enligt våra erfarenheter finns det problem med att ekonomiska aspekter är alltför dominerande vid behovsbedömningar och beslutsfattande. Det är viktigt att inte förstärka ekonomins betydelse ytterligare från lagstiftarens sida.

Det kan vara svårt att uppskatta kostnaderna för assistans och huruvida de är ”för höga” eftersom det inte finns något att jämföra med. Vilka värderingar och attityder vi vill att samhället ska återspegla och personer med funktionsnedsättnings möjlighet att leva som andra är tätt förknippat med kostnaderna för insatserna. Variablerna är till stor del beroende av varandra. Det krävs resurser för att uppnå de handikappolitiska målen och en åtstramning av resurserna leder också till större svårigheter att uppnå målen. Positivt kan givetvis vara att utreda huruvida resurserna används tillräckligt effektivt, men att enbart dra ner på resurserna för att minska kostnaderna är inte önskvärt om det i sig innebär att villkoren försämras för den enskilde.

Kostnader för den personliga assistansen

Socialstyrelsen beskriver i sin rapport om *Personlig assistans ur ett samhällsekonomiskt perspektiv* (2008), s. 9, att "[P]ersonlig assistans [är] utifrån många aspekter ett kostnadseffektivt sätt att ge stöd till människor med omfattande funktionsnedsättningar". Det finns således mycket som pekar på att personlig assistans är kostnadseffektivt. LSS-kommittén nämner själv i utredningen att alternativen till personlig assistans är kostnadskrävande.

Det är svårt att endast tala om ekonomisk försvarbarhet när det gäller assistansen. Det är svårt att dra gränsen för vad som är för höga kostnader när det gäller människors möjlighet att leva som andra.

Grundläggande behov samt 20-timmarsgränsen

Lägsta gräns för rätt till personlig assistans

För att ha rätt till personlig assistans krävs enligt 9 a § LSS att man har behov av hjälp sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Enligt prop. 1992/93:159 s. 175 finns inte något krav på att stödbehovet ska ha en viss tidsmässig omfattning. Dock anges att tidsfaktorn har betydelse.

I praxis har genom åren vuxit fram en minsta tidsmässig omfattning för att ha rätt till personlig assistans. Här följer några exempel på olika domar.

Kammarrätten i Jönköping beslöt i dom 2007-10-23 mål nr 905-07 att 6,75 timmar grundläggande behov per vecka inte ansågs tillräckligt omfattande för att ha rätt till personlig assistans eller kammarrätten i Jönköpings dom 2007-03-16 mål nr 2621-06 där inte heller 8,75 timmar grundläggande behov per vecka ansågs tillräckligt.

Däremot ansåg Kammarrätten i Sundsvall dom 2006-04-26 i mål nr 287-05 att 9 timmar grundläggande behov per vecka var tillräckligt. Kammarrätten i Göteborg har i dom 2008-06-03 mål nr 2483-08 beslutat att 8 timmar och 54 minuter grundläggande behov per vecka var tillräckligt för att bevilja ett barn personlig assistans.

Kammarrätten i Sundsvall har i dom 2007-12-03 mål nr 2644-06 inte tagit ställning till en viss tidsomfattning när det gäller de grundläggande behoven utan konstaterat att det finns behov av hjälp med de grundläggande behoven i viss utsträckning och därmed ansett personen vara berättigad till personlig assistans.

Nyligen har kammarrätten i Stockholm i dom 2008-12-11 mål nr 2951-08 uttalat att det inte är nödvändigt att göra en prövning enligt 9 a § LSS huruvida hjälpbehovet är

så krävande eller komplicerat som förutsätts för rätt till insatsen när man är bedömd att tillhöra personkretsen i 1 § 3 LSS. Prövningen kan då enligt kammarrätten inskränka sig till om den enskilde har behov av praktisk hjälp med de grundläggande behoven. Kammarrätten tyckte att det inte kan anses föreligga något krav på en viss tidsmässig omfattning för att rätt till personlig assistans ska föreligga.

Förarbetena och viss praxis ger således stöd för att ett i tid inte så omfattande hjälpbehov med de grundläggande behoven ger rätt till personlig assistans. Medan annan praxis har satt en gräns för att hjälpbehovet måste vara av en viss tidsomfattning, även om den nedre gränsen kan variera från person till person, vilket gör att personerna hamnar i ett rättsosäkert läge. Det finns därför ett behov av att klargöra vad som krävs för att ha rätt till personlig assistans.

Enligt LSS-kommitténs förslag ska en nedre gräns för omfattningen av grundläggande behov sättas vid 20 timmar per vecka för att ha rätt till personlig assistans. Rätten till personlig assistans upphör för övriga.

LSS-kommitténs förslag på en gräns vid 20 timmar grundläggande behov anser vi vara en för högt satt gräns. När lagstiftningen infördes angavs att personer med de mest omfattande funktionsnedsättningarna och hjälpbehoven skulle vara berättigade till personlig assistans. Det som skulle vara avgörande var om man hade behov av hjälp med det som definierades som grundläggande behov, någon nedre gräns sattes emellertid inte. LSS-kommitténs förslag att nu flytta gränsen innebär även att man definierar om hur man värderar och grupperar människor med funktionsnedsättning. Brukarstödcentra Västerbotten anser det vara förkastligt att på detta sätt flytta gränsen för vad man anser vara personer med omfattande funktionsnedsättningar och de mest krävande hjälpbehoven. Det speglar en grundvärdering om människor med funktionsnedsättning som Brukarstödcentra Västerbotten tar bestämt avstånd från.

Den nya gränsdragningen som föreslås medför även en tolkning att LSS-kommittén anser att det finns personer med funktionsnedsättning som har blivit beviljade ett mer omfattande stöd än vad det finns behov för. Detta sätter vi oss även starkt emot. Utifrån de kontakter som vi i vårt dagliga arbete har med personer med funktionsnedsättning har gett oss uppfattningen att det är mycket svårt redan i nuläget att bli beviljad personlig assistans samt att personer mycket sällan ansöker om ett mer omfattande stöd än man har behov av.

En gräns på 20 timmar innebär även att många personer kommer att ha ett hjälpbehov med *enbart* de grundläggande behoven om närmare 20 timmar per vecka. I övrigt kan man ha ett betydande mer omfattande behov än så. LSS-kommittén anför att det berör endast ca 300 personer som har ett mer omfattande beslut om personlig assistans. I och med försäkringskassans mer restriktiva bedömning av grundläggande behov (se nedan) kommer den beräknade gruppen med stor sannolikhet bli mer omfattande än så.

Med anledning av ovanstående anser vi att 20-timmarsgränsen inte ska införas. Istället bör gränsen för rätt till personlig assistans fortsatt utgöras av huruvida det föreligger behov av hjälp med det som definierats som grundläggande behov eller inte. Det bör dock tydliggöras att någon minsta tidsmässig omfattning inte ställs, utan gränsen vid hur omfattande de grundläggande behoven måste vara för att berättiga till assistans måste ligga i en samlad bedömning av personens hjälpbehov med de grundläggande behoven.

Försäkringskassans bedömning av grundläggande behov

Försäkringskassan har i Informationsmeddelande 2007:161 meddelat att hjälp vid måltider, att inta föda, endast ska beräknas som ett grundläggande behov om man inte själv kan äta. Tidigare har man även fått räkna med att värma maten, ställa fram, lägga upp maten, att fördela maten och hålla upp dryck, samt ställa undan som en del av det grundläggande behovet, även om man kunnat äta själv, dvs föra gaffeln eller skeden till munnen. Efter att försäkringskassan har börjat tillämpa sin nya bedömning har många personer efter omprövning förlorat sin assistansersättning.

Försäkringskassans snävare syn på grundläggande behov finns inte med i LSS-kommitténs utredning. Inte desto mindre kan den dock komma att leda till mer omfattande konsekvenser för den enskilde än vad LSS-kommittén beräknat. Det är oklart hur många personer som riskerar att förlora assistansersättningen genom försäkringskassans mer återhållsamma beräkning, men risk finns att det är många personer. Dessa personer har med stor sannolikhet även ganska omfattande hjälpbehov i övrigt, dvs sammanlagt mer än 40 timmar per vecka.

LSS-kommittén har beräknat att ca 3 000 personer förlorar sin personliga assistans när gränsen för grundläggande behov dras vid 20 timmar per vecka. På grund av försäkringskassans bedömning är dock sannolikheten stor att det handlar om många fler personer än 3 000 personer. De personer som förlorar assistansersättningen har förmodligen även vanligtvis ett stort hjälpbehov förutom timmarna för grundläggande behov. Den insats som då återstår för dem är personlig service med boendestöd om maximalt 40 timmar per vecka, vilket inte kommer att kompensera förlusten av assistansen.

Det finns nu tecken som tyder på att man från försäkringskassans sida kommer att backa från den snävare tolkningen och återgå till den gamla tolkningen där även fler moment än att föra maten till munnen bedöms som grundläggande behov.

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper

LSS-kommittén föreslår att man på sikt ska ta bort det som man kallar ”det femte grundläggande behovet”. Skälet till detta är att man inte anser att säkerhetsåtgärder ska beräknas som en del av de grundläggande behoven. Bedömningen grundar sig i en uppfattning om att annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper endast utgörs av säkerhetsåtgärder, vilket är en missuppfattning. Det är då bättre att klargöra att säkerhetsåtgärder inte ska vara en del av behovet.

Brukarstödcentra Västerbotten
Kungsgatan 97, Gårdshuset
903 31 Umeå

www.brukarstod.nu
sophie@brukarstod.nu
maria@brukarstod.nu

Telefon och fax
Tfn: 090 - 10 00 60
090 - 10 00 61
Fax: 090-12 85 64
Org.nr: 802000-6352

Det är ofta personer med utvecklingsstörning och autism som har behov av hjälp från någon som har ingående kunskaper om personen för att personen. Ett förslag där man lyfter bort annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper leder också till att många med utvecklingsstörning och autism utestängs från möjligheten till personlig assistans, trots att personerna har ett omfattande hjälpbehov. Den insats som i sådana fall återstår för dessa personer är boende i gruppboende. Detta anser Brukarstödcentra Västerbotten visar på en återgång till institutionstänkande och motsvarar inte våra handikappolitiska värderingar idag.

Kommunikation

Förslaget att kommunikation endast ska räknas med då assistenten förmedlar information till och från tredje person anser vi vara en allt för snäv tolkning av begreppet. Vi lever i ett kommunikationssamhälle där möjligheten att kommunicera är viktigare än någonsin för att kunna vara delaktig i samhällslivet. Kommunikation med andra kan ske såväl verbalt som icke verbalt, såväl skriftligt som muntligt. Det handlar om att kunna ge och ta emot ett budskap i samspel med omgivningen i olika situationer. Ett exempel på detta är att även kunna ta del av massmedier som tv, radio och tidningar för att förstå omvärlden.

Det blir en märklig tolkning om kommunikation ska delas upp i flera moment där vissa delar ska ses som grundläggande behov, medan andra delar inte ska göra det. Om man har behov av hjälp med att ta del av och förstå information bör det ses som ett grundläggande behov. Anledningen till att begreppet inte tidigare beskrivits i förarbeten är antagligen att det skulle kunna användas vid olika typer av kommunikation utifrån individuella förutsättningar.

Enhetlig beräkningsmodell för de övriga behoven

Med hänvisning till att skillnaderna har varit för stora samt att antalet timmar ökat över tid föreslås även en enhetligare och restriktivare bedömning av de övriga behoven. Med tanke på att variationerna är stora mellan hur människor lever sina liv så är det kanske inte så konstigt att det finns skillnader i tiden. Vissa personer lever mycket aktiva liv och andra mindre beroende på fritidsintressen, livssituation mm. Andra väljer bort assistansberättigad tid för att värna sitt privatliv. Det är ju just detta som varit så fantastiskt med assistans för övriga behov, att antal timmar helt berott på personen själv. Att antalet timmar ökat under åren som gått kan också bero på att personer med funktionsnedsättning fått ökad delaktighet i samhället när det gäller arbete, reser och fritidsaktiviteter.

Förslaget från LSS-kommittén är att komplettera definitionen av personlig assistans som ett personligt stöd som ges i olika situationer av ett begränsat antal personer. De situationer som det handlar om ska utgå från att den assistansberättigade behöver hjälp för att personligen göra något, dvs en preciserad aktivitet. På så sätt ska man förhindra att det beviljas assistansersättning mellan aktiviteter eller i väntan på att ett faktiskt stödbehov ska uppstå.

Brukarstödcentra Västerbotten
Kungsgatan 97, Gårdshuset
903 31 Umeå

www.brukarstod.nu
sophie@brukarstod.nu
maria@brukarstod.nu

Telefon och fax
Tfn: 090 - 10 00 60
090 - 10 00 61
Fax: 090-12 85 64
Org.nr: 802000-6352

Hur detta ska gå till i praktiken är svårare att förstå. Assistenterna kan inte dyka upp från ingenstans vid varje behovstillfälle och utföra punktinsatser. Det går inte att säkerställa att personer får den hjälp man behöver när man behöver det enligt en snäv beräkningsmodell. Det är inte möjligt att göra en exakt tidsbedömning av alla behov eftersom livet är föränderligt och det går inte att förutse alla situationer som kan uppstå och som faktiskt uppstår i vardagen. Enskilda kan inte i förväg exakt precisera vilka dagliga aktiviteter som kommer att vara aktuella under de närmaste månaderna och tiden för dessa.

Även om personliga assistenter inte precis hela tiden utför praktiska arbetsuppgifter så har de ändå en arbetsuppgift att fylla genom att vara där eftersom de utgör en möjlighet att leva som andra, en möjlighet att kunna gå på toaletten när man vill, att hälsa på en vän när man vill eller kanske bara rätta till sig i stolen. Alla möjligheter som tas bort ersätts med begränsningar.

Risken att bedömningsmodellen kränker den personliga integriteten är uppenbar. Med stor säkerhet kommer förslaget leda till en mycket mer restriktiv bedömning av övriga behov hos Försäkringskassan. Vi anser inte att förslaget är förenligt med goda levnadsvillkor och att leva som andra enligt LSS.

Nya insatsen Personlig service med boendestöd

Personlig service har varit en efterfrågad insats från handikapprörelsen. Det som efterfrågats är dock inte en insats som ersättning för personlig assistans utan en insats för att komplettera dagens hemtjänst eftersom hemtjänsten är en otillräcklig insats för många personer som har ett hjälpbehov som inte berättigar till personlig assistans. Det är därför ytterst viktigt hur man utformar den nya insatsen personlig service med boendestöd så att det blir en insats som motsvarar behoven.

Sammanblandning med hjälp i hemmet (hemtjänst) enligt SoL

Brukarstödcentra Västerbotten anser att det finns uppenbara risker att den nya insatsen kommer att likna hemtjänst med en stor personalgrupp och svårigheter att individuellt anpassa stödet utifrån behoven. Hemtjänstverksamheten som bedrivs tenderar att organiseras på det sätt som passar kommunen eller anordnaren bäst utifrån ekonomi och resurser. Det handlar ofta om stora hemtjänstgrupper som servar ett stort antal personer där det inte finns några, eller väldigt små, möjligheter för den enskilde att påverka hur hjälpen ges.

Förslaget att insatsen alltid ska beviljas i tid och inte enbart insatser är bra för att den enskilde ska veta vad den har rätt att kräva. Att tiden ska utgå från stödet den enskilde får och inte personalens förflyttning och att tiden ska kunna användas flexibelt är också positivt. Vi anser dock att alla jämförelser med hemtjänst måste tas bort i den kommande beredningen av förslaget för att minimera en sammanblandning av insatserna och säkerställa nivån på den nya insatsen.

Inflytande, valfrihet och delaktighet

Brukarstödcentra Västerbotten anser att det måste förtydligas att den enskilde ska få möjlighet till reellt inflytande, valfrihet och medbestämmande när det gäller den nya insatsen. Tillägg bör göras så att det klart och tydligt framgår att den enskilde ska få möjlighet att påverka insatsens utformning då det gäller vad som ska göras, tiden för hjälpen och vem som ger stödet. Det är viktigt att poängtera att det många gånger kommer att handla om personer som behöver hjälp med grundläggande behov av personlig och intim karaktär som på- och avklädning, personlig hygien och toalettbesök. Det räcker inte att kunna välja vilken utförare som ska tillhandahålla insatsen utan den enskilde ska kunna påverka vilka personer som ger hjälpen i praktiken.

En annan sak som är viktig är att det måste finnas möjlighet till spontana aktiviteter och oplanerad hjälp i vardagen. Det orimligt att kräva att den enskilde ska behöva schemalägga allt i sin vardag under flera veckors tid framöver. Det är varken goda levnadsvillkor eller att leva som andra. För att detta arbetssätt ska vara möjligt krävs det personalresurser som verkligen motsvarar behovet hos de som beviljats insatsen.

Återkommande aktiviteter utanför bostaden

I betänkandet anges att ledsagarservice ska tas bort som en separat LSS insats och istället ingå i insatsen personlig service med boendestöd. Ledsagarservice har framförallt tagit sikte på återkommande aktiviteter utanför bostaden. Samtidigt står det i förslaget att omfattande stödbehov i samband med återkommande aktiviteter utanför bostaden eller i samband med till exempel arbete eller längre resor inte ska ingå i insatsen. Uttalandena går tvärs emot varandra och skapar stor förvirring. Menar man att servicen är knuten till hemmet och att man inte får hjälp på arbetsplatsen, vid fritidsaktiviteter, resor eller andra återkommande aktiviteter utanför bostaden. Om så är fallet måste möjligheten att få ledsagarservice enligt LSS kvarstå. Det är inte tillräckligt att hänvisa till kompletterande stöd enligt socialtjänstlagen. Ett sådant förslag kommer att öka arbetslöshet, isolering, utanförskap och leda till försämrade livskvalitet för många människor med funktionsnedsättning.

Det bästa vore om det är möjligt att erhålla ledsagarservice för återkommande aktiviteter av olika slag utanför bostaden i den nya insatsen. Fördelen är bland annat att den typen av hjälp då kan kombineras ihop med stödinsatser i boendet. Ett problem med ledsagarserviceinsatsen har varit att den inte kunnat användas i bostaden. Om den införs i den nya insatsen ökar flexibiliteten och möjligheterna att erhålla ett samlat stöd av ett begränsat antal personer.

Tak på 40 tim/vecka

I betänkandet föreslås en begränsning på den nya insatsen med 40 tim/vecka. För behov därutöver menar man att insatsen kan kombineras med insatser enligt socialtjänstlagen. LSS insatser bygger på en individuell och flexibel bedömning av den enskildes behov och det blir därmed orimligt med ett tak som inte beaktar

behovet. Personer med grundläggande behov under 20 tim/vecka men över 40 tim/vecka totalt kan få mycket försämrade livsvillkor med detta förslag.

Vi anser att det inte ska finnas en begränsning om antal timmar för insatsen utan att behovet alltid ska styra antal beviljade timmar. På så sätt blir det också möjligt att ledsagarservice för återkommande aktiviteter utanför bostaden för hjälp på arbetsplatsen, vid fritidsaktiviteter resor mm ingår i insatsen. Det är inte en hållbar lösning att vara tvungen att komplettera bostad med särskild service med t ex ledsagarservice eller hjälp i hemmet enligt SoL. Det är heller inte en tänkbar lösning med komplettering enligt SoL om 40 tim/vecka blir taket för goda levnadsvillkor. Man kan då tänka sig att tolkningen av vad som är skälig levnadsnivå enligt SoL blir lägre än 40 tim/vecka. Då finns stor risk att man inte beviljas kompletterande insatser.

Dessutom har det tidigare funnit en målsättning att inte ha många olika beslut för att tillgodose behoven. Det blir svårt för både den enskilde individen samt den som ska verkställa besluten att skilja de olika insatserna åt och det kan bli oerhört rörigt om olika insatser ska uppnå olika kvalitet. Framförallt glöms den enskilde och den enskildes behov bort. Det viktigaste är behovet blir tillgodosett. Resultatet av en gräns på 40 tim/vecka riskerar således att leda till en stark begränsning av personers möjlighet att leva som andra.

Goda levnadsvillkor

Brukarstödcentra Västerbotten vill även framföra synpunkter på att det fortfarande står oklart vad som menas med goda levnadsvillkor. Det som ofta kan begränsa insatserna och möjligheten att leva som andra är just tolkningen av vad goda levnadsvillkor innebär. Brukarstödcentra Västerbotten anser att det behövs ett förtydligande av vad som avses med goda levnadsvillkor.

Målsättningen med lagstiftningen är att den enskilde skall få möjlighet att leva som andra, 5 § LSS.

Enligt 7 § 2 st LSS skall den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Av prop. 1992/93:159 s. 172 framgår att det vid bedömningen av om den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder.

Brukarstödcentra Västerbotten tolkar lagen och förarbetena som att det är goda levnadsvillkor att kunna leva som andra. Det ger också vida ramar för insatsernas utformning. Med hjälp av olika LSS-insatser ska personerna som omfattas av lagens personkrets kunna leva inom samma ramar som andra människor, vilket innebär att man kan begränsas av t ex sin ekonomi, disponibel tid och tillgång till aktiviteter. Begränsningar som sätts upp på grund av funktionsnedsättningen ska avhjälpas genom insatserna i den mån det är möjligt. Om man gör jämförelser med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder måste man även ta

Brukarstödcentra Västerbotten
Kungsgatan 97, Gårdshuset
903 31 Umeå

www.brukarstod.nu
sophie@brukarstod.nu
maria@brukarstod.nu

Telefon och fax
Tfn: 090 - 10 00 60
090 - 10 00 61
Fax: 090-12 85 64
Org.nr: 802000-6352

hänsyn till att personer i samma ålder normalt lever under väldigt olika förhållanden rent ekonomiskt och socialt.

Brukarstödcentra Västerbotten tolkar inte förarbetsuttalandena som att man ska fastställa vad genomsnittsmänniskan gör och låta det sätta gränsen för insatsen. Jämförelsen med andra i samma ålder finns för att tillförsäkra att man som personkretstillhörig inte ska hänvisas till t ex senioraktiviteter om man är ung, eller en livsstil som är signifikant för vuxna om man är barn. Jämförelsen ska dock inte användas på så sätt att man blir begränsad till vad handläggaren anser vara normalt frekvent hos genomsnittsmänniskan, t ex åka utomlands någon gång vart annat år. Andra människor åker t ex utomlands när de har tid och när deras ekonomi tillåter det. Då ska således ramarna för personer tillhörande LSS personkrets vara likadana, annars lever man inte som andra. Om en person således ansöker om ledsagare för att åka på en resa utomlands eller för att utöva en hobby ska bedömningen av om personen har behov av insatsen göras utifrån om personen kan åka utomlands eller utöva sin hobby utan ledsagaren, man ska inte bedöma behovet av själva resan eller hobbyn. Det är det som är goda levnadsvillkor – att kunna leva som andra människor gör, med samma begränsningar som andra människor har utan funktionsnedsättning.

Om genomsnittet ska vara avgränsningen för om en insats beviljas eller inte blir det dessutom väldigt rättsosäkert för den enskilde som blir beroende av handläggares skönsmässiga bedömning av hur genomsnittsmänniskan lever. Brukarstödcentra Västerbotten har heller inte uppfattat det som att lagstiftaren menade att en viss normalitetsgrad skulle fastställas för goda levnadsvillkor, utan att goda levnadsvillkor kan skilja sig åt från individ till individ och inte fastställas genom att bevilja enligt socialtjänstlagens skälig levnadsnivå med lite extra.

Idag blir bedömningen av goda levnadsvillkor just utifrån ett perspektiv som snarare motsvarar socialtjänstlagens nivåer på insatser. Detta resulterar i att de personer som omfattas av LSS personkrets inte uppnår målsättningen att leva som andra.

En typisk sådan bedömning som motsvarar socialtjänstlagens är när en person ansöker om ledsagarservice eller tillfällig utökning av assistans för att kunna företa en resa. Då bedöms istället behovet av resan och inte behovet av ledsagning/assistans på resan. Detta är också något som visar sig i praxis hos domstolarna. I bedömningen huruvida personen har goda levnadsvillkor eller inte tar man hänsyn till om personen har goda levnadsvillkor även utan resan och om personen tidigare åkt på resor. Andra människor ansöker inte om tillstånd för att åka på resor.

Intressant är socialstyrelsens yttrande RÅ 2003 ref. 79 I där socialstyrelsen bl a uttalar att det måste ”anses ingå i normal livsföring att åka på semesterresa utomlands”. Socialstyrelsen påpekar att personen själv betalar sin resa men inte kan genomföra resan pga sitt funktionshinder. Socialstyrelsen jämför med personer utan funktionsnedsättning som ”själva [kan] välja var de vill tillbringa sin semester och kan åka utomlands om de har ekonomiska förutsättningar för det”. Socialstyrelsen

har inte kommenterat något om att personen skulle ha goda levnadsvillkor även utan resan.

Brukarstödcentra Västerbotten menar att det är felaktigt att låta socialtjänstlagen ligga till grund för bedömningar av insatser enligt LSS. Om bedömningen av en insats enligt LSS görs utifrån socialtjänstlagen kan man inte uppnå målsättningen med LSS, helt enkelt för att lagarna syftar till olika saker.

Konsekvenserna av om man bedömer andra omständigheter än behovet av insatsen för att kunna genomföra en aktivitet blir att personer tillhörande personkretsen inte har möjlighet att kunna leva som andra. Målsättningen med lagen blir då inte uppnåbar och personer som tillhör personkretsen kommer inte att kunna leva jämlikt eller uppnå full delaktighet i samhällslivet. I och med detta säger man också att personer med funktionsnedsättning får nöja sig med en lägre levnadsnivå än vad andra människor kan uppnå.

En del av det hela handlar förstås om kostnadsfrågor. En annan del handlar om hur vi värderar människor med funktionsnedsättning och om samhället är beredd på att medborgare även medför en kostnad i varierande grad. Är man i Sverige beredd på att rättigheter för människor med funktionsnedsättning får kosta pengar eller ska man låta andra intressen gå före? Det blir fel att å ena sidan sätta upp en lag där det man vill uppnå är att människor ska kunna leva jämlikt och med full delaktighet men å andra sidan säger att jämlikt och fullt delaktigt bara är till en viss nivå, dvs genomsnittsnivån (som inte går att fastställa). Det är dessutom helt emot de handikappolitiska intentionerna att börja fastställa en slags normalitetsnivå när det är just den bakomliggande tanken att vi alla är olika och att vi ska kunna leva som vi är i alla fall. Det är samhället som ska erbjuda möjligheter för alla (i det här fallet personer som tillhör personkretsen för LSS) att kunna leva jämlikt utifrån sina egna förutsättningar.

LSS är en bra lag med en bra målsättning som sätter upp gränserna för hur man i Sverige ser på personer med funktionshinder och deras rättigheter. Däremot upplever vi från Brukarstödcentra Västerbotten att man vid tillämpningen av lagen inte helt har följt med i den utveckling som lagens intentioner påbjuder. Fortfarande finns attityder och värderingar bland många att människor med funktionsnedsättning har det bra i Sverige och ska vara nöjda, men inte nödvändigtvis måste leva på samma levnadsnivå som andra människor kan göra. I den svenska handikappolitiken har vi dock satt upp ett högre mål än så när vi säger att människor med funktionsnedsättning ska kunna leva jämlikt och med full delaktighet i samhället. Då måste vi också kunna ta in hela innebörden av detta och vara beredda att ta konsekvensen av det.

Om det är så att vi i Sverige ska ha en lagstiftning som istället erbjuder en viss personkrets vissa insatser upp till en viss nivå som motsvarar ett genomsnitt så bör det framgå av lagstiftningen för att det ska bli klart och tydligt. Då vet personkretsen att det kan innebära vissa begränsningar vid bedömningen av rätten till en insats.

Brukarstödcentra Västerbotten
Kungsgatan 97, Gårdshuset
903 31 Umeå

www.brukarstod.nu
sophie@brukarstod.nu
maria@brukarstod.nu

Telefon och fax
090 - 10 00 60
090 - 10 00 61
Fax: 090-12 85 64
Org.nr: 802000-6352

Det utgör således en problematik vid tillämpningen av LSS huruvida goda levnadsvillkor ska tillämpas i förhållande till att leva som andra med samma begränsningar som andra eller med utgångspunkt i skälig levnadsnivå med lite extra upp till en nivå som motsvarar det handläggaren anser genomsnittligt för ”normalmänniskan”, vad nu det är.

Det är således viktigt att definiera vad som menas med goda levnadsvillkor för att skapa rättssäkerhet, jämlikhet och delaktighet för den enskilde.

Förslag till definition: Goda levnadsvillkor är att kunna leva som andra, med samma begränsningar som människor utan funktionsnedsättning har. Begränsningar som uppstår till följd av funktionsnedsättningen ska avhjälpas med insatser enligt den aktuella lagen i den mån det är möjligt. Vid bedömningen av om behov av en insats föreligger ska hjälpbehovet vara avgörande, inte behovet av aktiviteten.

Avslutande synpunkter

Låt oss inte glömma att lagstiftning om olika stödinsatser handlar om att lagstifta om självklarheter. Människor utan funktionsnedsättning ser det som en självklarhet att kunna kliva upp på morgonen, att kunna gå på toaletten när man vill, att tvätta sig och duscha när man vill, att välja sina kläder, att äta den mat man vill, att kunna ta sig till och från sitt arbete, att kunna utföra sitt arbete, att ha ett socialt umgänge, aktiviteter och att kunna kommunicera med sin omgivning.

Samtidigt styrs alla också av begränsningar i vardagen, begränsning i ekonomi, social situation, tillgång till tid mm. Många behöver dock inte ta hänsyn till begränsningar som uppställs till följd av en funktionsnedsättning.

Människor med funktionsnedsättning vill givetvis leva ett liv med samma självklarheter som människor utan funktionsnedsättning. De hinder som kan undanröjas med insatser som beviljas med stöd av lagstiftning måste också undanröjas. Vissa hinder som uppstår till följd av en funktionsnedsättning kan kanske aldrig undanröjas, men tillåt inte att lagstiftningen i sig uppställer hinder som kan undanröjas.

Samhället bygger på tanken om alla människors lika värde och lika rättigheter vilket återspeglas i de handikappolitiska intentionerna och grunden till den rättighetslagstiftning som vi har idag. Glöm heller inte att vi har en helt ny konvention om mänskliga rättigheter som ytterligare understryker lika rättigheter för människor med funktionsnedsättning. Sverige har kommit en bit på väg i sitt arbete att möjliggöra en livssituation med självklarheter, men det är fortfarande långt kvar. Låt därför inte en ny lagstiftning bli ett steg tillbaka i utvecklingen i tron att det kan vara fördelaktigt för ekonomin. Det kan aldrig vara fördelaktigt att utestänga eller begränsa människors delaktighet i samhället. Det förlorar alla på.

Sammanfattning

Mycket förkortat anser Brukarstödcentra Västerbotten följande

- Inför inte en lägsta gräns på krav om minst 20 timmar grundläggande behov för att ha rätt till personlig assistans
- När det gäller grundläggande behov
 - o Tydliggör vad hjälp vid måltider omfattar
 - o Kommunikation ska inte begränsas till att enbart möjliggöra kommunikation med tredje part
 - o Ta inte bort annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper
- Inför inte en restriktivare bedömning av de övriga behoven
- Definiera personlig service med boendestöd för att tillförsäkra valfrihet, självbestämmande och inflytande – låt inte definitionen utgå från hemtjänstinsatser
- Personlig service måste kunna erhållas för återkommande aktiviteter utanför bostaden, samt vid t ex arbete, studier och resor.
- Inför inte en högsta gräns om 40 timmar per vecka för insatsen personlig service med boendestöd
- Definiera vad som avses med goda levnadsvillkor

Umeå 2009-02-03

Maria Persson, jurist
Brukarstödcentra Västerbotten

Sophie Karlsson, jurist
Brukarstödcentra Västerbotten